

Francoske ideje o Evropi pa se bodo morale le uresničiti. Res je absurd, da odločata o Evropi v bistvu dve državi, ki sta tako daleč od njenega srca — Amerika in Sovjetska zveza.

V svetu se pojavljajo nove sile, nove države. V tem svetu bo igrala Kitajska vse večjo vlogo. Svet se vse bolj in bolj diferencira. Amerika in Sovjetska zveza ne obvladata več velikega sveta. Hegemonija dveh vojaško-političnih blokov nima prihodnosti, zgodovina je proti njej.

Tako vidi Evropo in svet de Gaulle. Morda mu bo čas dal prav. Zgodovina je nehvaležna. Celo velika imena postanejo že čez eno generacijo tako nepomembna. Bo rezervirala za de Gaulla posebno mesto?

Miran Ogrin

pk IN VPRAŠANJE OB IZIDU TOPORIŠČA. V Sodobnosti XIV 1966/5, str. 555 je neposredno pred ANTIKRONIKO načel nekaj vprašanj v zvezi z mojim *Slovenskim knjižnim jezikom I*, jezikovnim priročnikom za srednje šole, neki pk. Sicer ne verjamem, da je knjigo bral — v tem primeru bi bil vedel vsaj za njen popolni naslov — toda odgovoriti moram na njegovo onegavljenje že zaradi tega, ker se mi zdi, da je kulturni javnosti tudi v naših časopisih točiti čisto vino.

pk piše uvodoma, da bi rad »na preprostem primeru, kot je pouk materinščine na drugi stopnji, pokazal, kako brezglavo, kako neznanstveno, kako enostransko in papirnato so se lotili — kdo ve kdo — velikih reformatorskih načrtov« v našem srednjem šolstvu. S tem v zvezi lepo prosim pk, da mi dokaže, kaj je v mojem priročniku, ob katerem ga je zaskrbelo »kaotično stanje v splošnem in posebnem smislu«, neznanstvenega, brezglavega, enostranskega in papirnatega. In kaj je takega v jezikovnem delu učnega načrta za gimnazije, ki ga skuša realizirati vrsta mojih učbenikov? Ali je napačno reformatorstvo v tem, da se marsičesa sploh prvič sistematično lotevamo? Da profesorju nudimo priročnik v roko, ki ga rešujejo — naj se mi oprusti — dostikrat diletantskega ekscerpiranja za predavanja in sestavljanja jezikovnih in stilističnih vaj? Ali je napačno reformatorstvo v tem, da s priročnikom profesorja odvajamo narekovanja pravil in dijaka ne mučimo s pisanjem v zvezke, zato pa prvega silimo k intenzivnejši in kvalitetnejši razlagi in k utrjevanju snovi z vajami?

Dalje piše pk: »Toporišičevo knjigo je republiški sekretariat za šolstvo potrdil kot učbenik, vendar brez specifikacije, toda zavod za šolstvo SRS je v neposredni pobudi za uvedbo tega učbenika v šole prisodil knjigo šolam srednje stopnje, zlasti gimnaziji.« pk menda sam ve, da s tem v marsičem dezinformira. Knjiga srednjim šolam ni bila »prisojena«, temveč je bila prav zanje napisana. Zakaj na sekretariatu knjige niso izrecno določili za drugo stopnjo, ne vem, mislim pa, da jim je to iz formulacije »ušlo«. pk-ju bi vendar na prvi pogled — če seveda pozna učni načrt za gimnazije — moralo biti jasno, da gre za učbenik, ki je v neverjetnem skladu z učnim programom za prvi razred gimnazije. Da ne omenjam, da so bili slavistični svetovalci (to so nekaki nadzorniki pouka slovenskega jezika) o tem, komu je moj učbenik namenjen, dobro poučeni in skoraj gotovo niso zanemarili svoje dolžnosti s tem, da bi bili pustili našega pk-ja glede tega v temi neobveščenosti.

Bralcem Sodobnosti pk dopoveduje, da je moja »slovnica izšla z večmesečno zamudo in so, razumljivo, predavatelji tekočega šolskega leta že začeli svoj jezikovni pouk po obveznem načrtu«. Prvič: slovnica je izšla z nekajtedensko, ne nekajmesečno zamudo. Prehod z diktiranja na razlago snovi po priročniku profesorju ni mogel biti težak, če se je že pred tem držal učnega načrta in če je sploh poizkušal preiti na učbenik. Tudi priročnik namreč sledi »obveznemu načrtu«. Tistih nekaj odstopov od njega mi je bilo odobrenih na sekretariatu za šolstvo (S. Mihelič) in na Zavodu za napredek šolstva (J. Podgornik), in sicer v prisotnosti slavističnih strokovnih svetovalcev, ki so te odmike prav tako sprejeli. O delni preureditvi snovi v moji slovnici pa so se pohvalno izrazili tudi recenzenti.

pk je segel po figurativnem sredstvu, ko je omenjal »jezikoslovne novosti novega jezikoslovca«. Nič nimam proti hiazmu, pripominjam le, da bi bilo lepo spričevalo pk-jeve slovenistične podkovanosti, ko bi bil nekaj teh novosti, s katerimi se menda ne strinja, imenoval. Ali trditev res ni več treba z ničimer podpirati?

No, saj čisto brez utemeljitev svojih sodb pk spet ni. Moj priročnik zavrača zato, ker podaja samo del snovi, namenjene za vse štiri letnike gimnazije. Po njegovem se bodo predavatelji za TOPORIŠIČA, kot piše v naslovu, odločili šele tedaj, ko bodo imeli pred očmi vse štiri zvezke. Ker pač ne delajo nič parcialnega, temveč samo celotnostno. — Tako argumentiranje je nevzdržno. Tudi za osnovno šolo namreč ta pogoj pk-ja ni bil izpolnjen: Jalnova je najprej izdala učbenik za četrty, nato za peti razred. Bunc je prispeval učbenika za sedmi in osmi razred, za šesti razred ga pa še zmeraj čakamo. Tudi za bivšo nižjo gimnazijo je najprej izšla slovnica za 1. razred (Bajec etc.), šele nato jih je Bunc napisal za druge. Za slovenski knjižni jezik je gotovo, da bodo zvezki izhajali zaporedoma in da jih bo pisal en avtor; pk je lahko prepričan, da se tudi snov ne bo ponavljala ali kaj takega. Drugi zvezek je celo že napisan, in moram reči, da je ohranjen isti koncept; sicer pa sem načrt za vse štiri učbenike predložil že omenjenemu zboru slavističnih svetovalcev.

pk rezonira: »Osnovna napaka v postopku je ta, da Toporišič ni izdal svoje obče slovnice, to pa bi kasneje priredil metodičnim potrebam različnih stopenj.« V zvezi s tem bi pk-ja opozoril samo na to, da je tudi današnja Slovenska slovnica nastajala podobno kot moja: najprej kot priročnik za 3. in 4. razred gimnazije (dve knjigi), nato v eni knjigi, sledila je Slovenska slovnica 1947 (in nato še 1956 in 1964). Tak način nastajanja jezikovnih priročnikov bi bil pk-ju torej lahko poznan, če je pk dovolj star, če je pa mlad, bi se bil lahko malo pozanimal za preteklost. Sicer sem pa svoje poglede na občo slovnico razodeval in utemeljeval še pred izidom Slovenskega knjižnega jezika v svoji knjigi o slovenski fonetiki in v približno tridesetih razpravah in člankih, tri leta tudi v predavanjih na slovenski univerzi, tako da je Slovenski književni jezik vendarle »prirejen metodičnim potrebam« srednje šole.

Ali je po vsem, kar je zapisal, pk-ju mogoče verjeti, da »Toporišičeve slovnice ne postavlja pod strokovni vprašaj«?

»Kdo je pristojen za merila v jeziku in s tem pri jezikovnem pouku na srednji stopnji, a seveda tudi na vseh drugih«, se sprašuje pk. Glede prvega dela vprašanja odgovarjam: Česa nas uči zgodovina slovenske slovnice? Prav v slovnicih so se zmeraj uveljavljala tudi nova gledanja na probleme knjižnega jezika: prim. Breznikove slovnice, slovnice štirih avtorjev (Bajca, Kolariča,

Rupla in [nepodpisanega] Šolarja). Tudi za Janežiča ni bilo nič drugače. V slovnicaх razodete poglede na jezikovne zadeve so navadno potrdili tisti, ki so o takih stvareх dobro poučeni. Mislim, da tudi recenzenti Slovenskega knjižnega jezika (A. Bajec, F. Jakopin in J. Sever) spadajo med take može. Za merila v jeziku je seveda pristojna splošna knjižna raba. Kadar je ta omahujoča ali nepravna, ji zdravi razsodek jezikoslovcev predlaga lažjo, primernejšo pot. (To je delal celo Kopitar, ki zanj nekateri sicer menijo, da je bil mrtvi opisovalec jezikovnih dejstev.) Vsakdo izmed knjižno pišoćih se ima pravico oglasiti in povedati svoj utemeljeni (ne le splošni) pro in contra ob jezikovnih priročnikih, ki skušajo uzavestiti merila splošne rabe. Že Škrabec pa je menil, da znanstvenih ugotovitev ni mogoče ovreči z drugim kot z znanstvenim argumentiranjem, in se je upravičeno posmehoval učiteljskemu zboru v Sežani, ki je glasoval o znanstveni utemeljenosti Škrabčevih razprav.

pk imenuje moj Slovenski knjižni jezik »eksperimentalno četrtino Toporišićeve slovnice«. Naj pove, v čem je eksperimentalnost te slovnice. Imenuje ga tudi improvizacija. Vendar pk ni mogel z ničimer dokazati, da bi Slovenski knjižni jezik bil v čemerkoli improvizacija. Čakam na argumentacijo te trditve.

Ob koncu pisec razodeva, da jemljejo slavisti mojo knjigo v roko z neresnostjo. Če je pk v odnosu do pouka slovenskega jezika na srednji šoli tipični predstavnik naših slavistov, jaz o njihovo neresnost ne dvomim. Za tem njihovim početjem pa se skriva obžalovanja vredna jezikoslovna strokovna usposobljenost in stopnja pedagoške zavzetosti za jezikovni pouk. Ali bodo moji priročniki takim ljudem kdaj zakon, težko verjamem, ker bi se za to morali iztrgati udobnemu osnovnemu zakonu, ki se imenuje inercija. Kaj more proti njej avtor slovnice, ki na diplomirane slaviste ne more delovati z ničimer drugim kot z utemeljenostjo svojih trditev — čeprav bi to v zdravih razmerah moralo zadoškovati?

Jože Toporišić

ANTIKRONIKA. Brez zakonske osnove: »Prav tako nimamo nobene zakonske osnove za prepovedovanje neprimernih filmov za mladino. In tako smo brez moći. Razen tega smo gospodarska organizacija in ne moremo biti hkrati tudi mecensko usmerjeni. Upoštevati morate še, da so naši biljeterji plačani glede na obisk. Tako jim prav gotovo ni do tega, da bi brez zakonske osnove zapirali vrata kateremu koli obiskovalcu...« (Ostojza Tuma v Delu) — Resnica o komercializaciji kulture, ki o njej že nekaj let sramežljivo tožijo kulturni delavci, je tu, iz direktorskih ust, jasna in preprosta. Razumljivo je torej, da je naš filmski spored sestavljen tako, da s streapteedom in podobnimi umetnostmi privablja čimveč mladoletnih gledalcev in da ni nikomur do tega, da bi navsezadnje dali tudi morali zakonsko osnovo.

Dve strani medalje: »Meni se zdijo taki filmi dolgočasni in nezanimivi. Ogledal pa sem si oba, ker *gledam vse filme*, ki jih igrajo v Ljubljani...« (M. Š., 17 let, v Delu) — Lepo je v naši domovini biti mlad.

»Do danes smo govorili predvsem o neenakih izhodiščnih možnostih mladih zaradi prevelikega vpliva materialnih prilik in socialnega porekla pri izbiri poklica, danes pa predvidevamo celo pomanjkanje kakršnihkoli možnosti izbire